

Månadsbrev

- från Kronofogdens doktorander

juni, 2016

Skuldsättningens mekanismer

I Kronofogdens arbetsvardag möter vi olika gäldenärer med olika skuldsättning. Det kan handla om havererade bostadslån, skatteskulder eller inkassofordringar som sålts i flera led. Vi måste alltid förhålla oss till att det är individer vi möter och respektera att individens förutsättningar är olika. Samtidigt existerar vi inte i något slags fritt vakuum, oberoende av varandra, utan vi måste även ställa oss frågor om hur vår omgivning och dess strukturer påverkar våra gäldenärer. För Kronofogdens del handlar detta om att förstå skuldsättningens mekanismer.

Att handla på kredit

Som att teknologiska framsteg inom data och IT har möjliggjort den kreditdrivna konsumtionsmarknad vi upplever idag. Idag har ju många av oss olika kreditkort och vi handlar ständigt saker på kredit, allt från mobiltelefoner till böcker. Vad gäller just kreditkort så började dessa få bred spridning på 50- och 60-talen. Då var kreditkorterna ofta kopplade till särskilda inköpsställen och avstämning och betalning skedde månatligen. Grunden för kreditförhållandet var i princip att säljaren hade personlig kännedom om kunden.

Det var först i och med att vi fick tillgång till större datakraft på 70- och 80-talen som kreditkorterna började utvecklas till något som liknar vad vi har idag. Den ökade datakraften gjorde det möjligt att individualisera kreditprövningen mot bakgrund av vår inkomst och tidigare köp- och kredithistoria. Detta innebar att kreditprövningen kunde frikopplas från den personliga relationen mellan säljaren och kunden och istället förmedlas av andra aktörer. I förlängningen ledde detta till att olika kunder erbjuds olika kreditvillkor. Den ökade datakraften gjorde att standardiserade tekniska lösningar för kortköp (t.ex. VISA) spred sig över världen. Den ökade datakraften gör det idag möjligt att i stor skala sälja krediter på en sekundärmarknad och även med raffinerade metoder paketera om krediter till olika typer av obligationer riktade till investerare. På så sätt har kreditkort gått från att vara en statussymbol i ett fåtals händer till ett vardagsfenomen i var mans plånbok.

Bankernas utlåning

Ibland krävs en aktiv lagstiftare för att överhuvudtaget göra det möjligt för oss att låna pengar till att köpa bostad. Detta är ju lätt att glömma på dagens bostadsmarknad, men vi behöver inte gå så långt tillbaka i tiden för att hitta exempel på då det inte alls var

möjligt att låna pengar till bostad; pengarna var helt enkelt slut. Hur är detta möjligt? För att det ska vara möjligt för dig och mig att låna pengar måste bankerna kunna finansiera lånen. Detta kan i sig ske på olika sätt, men grundläggande är att om finansiering i någon form inte är tillgänglig så är pengarna slut.

Ett exempel är situationen i USA på 1930-talet efter den stora ekonomiska kraschen. I det ekonomiska klimatet som rådde då var inga investerare villiga att finansiera bankernas utlåning. Osäkerheten om vad bostadslån egentligen var värda och låntagarnas betalningsförmåga var för stora. En del av problematiken var att det inte fanns någon andrahandsmarknad för bostadslån. Den amerikanske lagstiftaren löste detta genom att helt enkelt skapa en sådan andrahandsmarknad. Detta gjordes genom att inrätta en sorts kvasimyndighet (Federal National Mortgage Association, FNMA) som köpte standardiserade bostadslån.

I brist på andra investerare fick alltså staten gå in och agera investerare genom FNMA. Kreditgivarna kunde då låna ut pengar igen eftersom de visste att FNMA köpte lånen. Kreditgivarnas finansiering av bostadslån var därmed säkrad, vilket i sin tur gjorde att bankerna kunde finansiera ytterligare utlåning. Bostadskarusellen började så sakta snurra igen och detta system var mycket framgångsrikt under många år. Ägande som den huvudsakliga boendeformen i USA består ännu idag med stora konsekvenser för hur hushållens skuldsättning ser ut.

Vikten av förståelse

Detta är två exempel på hur teknologiska och institutionella förändringar skapar och möjliggör olika typer av skuldsättning. Det finns naturligtvis många fler och inte sällan kan vi söka förståelse av vad som händer idag genom att studera historiska exempel. Vi är ju på sätt och vis en produkt av alla de små kugghjul som snurrar runt oss. För att kunna möta våra gäldenärer på bästa möjliga sätt, och därmed skapa förutsättningar för bästa möjliga verkställighet, tror jag att Kronofogden behöver en förståelse för inte bara individens förutsättningar, utan även för dessa skuldsättningens mekanismer.

Mikael Lundholm